

قطعه‌نامه ترونیکی اروپایی مغرب بود

سرگئی ریابکوف، معاون وزیر خارجه روسیه عنوان کرد که سه کشور اروپایی در جلسه شورای حکام «قطعه‌نامه‌ی مغرب» را علیه ایران صادر کرده‌اند. معاون وزیر خارجه روسیه روز جمعه در واکنش به اقدام مغرب ترونیکی اروپایی در صدور قطعه‌نامه علیه ایران عنوان کرد که توافق هسته‌ای ایران در نقطه‌ای قرار گرفته که ممکن است به فروپاشی این توافق منجر شود. با این حال منابع دیپلماتیک کاملاً خسته نشده‌اند. ما به‌طور مداوم بر تأثیرگذاری روی مخالفان مان ادامه می‌دهیم تا از نابودی نهایی قرارداد جلوگیری کنیم. ریابکوف با اشاره به اینکه اقدام ترونیکی اروپایی در شورای حکام صدور «قطعه‌نامه‌ی مغرب» بوده است، گفت: ما اینگونه اقدامات را محکوم می‌کنیم. این به‌هیچ‌وجه به حل و فصل مشکلات کمکی نمی‌کند و برعکس تنها باعث تشدید تنش‌های کنترل نشده می‌شود. ما از اروپایی‌ها می‌خواهیم که چنین سیاستی را سبک و دستگیر کنند.

مجمع گفت‌وگوی آسیایی در تهران

نشست وزرای خارجه کشورهای عضو مجمع گفت‌وگوی آسیایی (ACD) که ریاست آن از مهرماه سال ۱۴۰۲ برعهده جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است، روز یکشنبه و دوشنبه در تهران برگزار خواهد شد. بیشتر از ۳۰ هیئت خارجی در سطح وزیر، قائم‌مقام یا معاونین ذیربط وزرای خارجه، دبیران کل سازمان‌های منطقه‌ای و فرستادگان ویژه کشورهای عضو در این نشست که به میزبانی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌شود، مشارکت خواهند داشت. یکشنبه نشست کارشناسان و مدیران ارشد کشورهای عضو، به منظور آخرین هماهنگی‌ها در خصوص محورهای مذاکرات برای برگزاری نشست وزراء در روز دوشنبه به بحث و تبادل نظر می‌پردازند. همچنین روز دوشنبه اجلاس رسمی با سخنرانی علی باقری کنی، سرپرست وزارت امور خارجه برگزار خواهد شد. جمهوری اسلامی ایران از مهرماه ۱۴۰۲ به مدت یک‌سال ریاست این مجمع را برعهده گرفته است. نشست وزرای امور خارجه در تهران، نشست رؤسای اتاق‌های بازرگانی در اصفهان، کنفرانس وزرای گردشگری در یزد، از جمله برنامه‌های دوران ریاست ایران بر این مجمع مهم آسیایی بوده است.

حمایت ایران از افغانستان

امیرسعید ابروئی سفیر و نماینده دائم ایران در سازمان ملل بر تعهد ایران برای حمایت از افغانستان تأکید کرد و گفت که ایران با وجود تحریم‌ها مرزهای خود را به روی آوارگان و مهاجران افغانستانی باز نگاه داشته است. وی با بیان اینکه همچنان به حمایت از افغانستان متعهدیم، از ارائه آموزش به ۷۰۰ هزار دانش آموز افغانستانی مقیم ایران خبر داد و به چالش‌های پیش روی ایران از جمله مهاجرت غیرقانونی و قاچاق مواد مخدر اشاره کرد و گفت که «ایران در سال گذشته بیش از هزار تن مواد مخدر افغانستان را ضبط کرده و بسیاری از نیروهای انتظامی ایران جان خود را از دست داده‌اند». ابروئی همچنین بر تلاش ایران برای مقابله با افراط‌گرایی، تروریسم و توسعه‌یافتگی در افغانستان تأکید و آمادگی ایران را برای ایفای نقش فعال در بازسازی این کشور اعلام کرد. او خاطرنشان کرد: «ایران از دور بعدی فرآیند دوحه که برای ۲۰ ژوئن و ۱ ژوئیه ۲۰۲۴ برنامه‌ریزی شده، استقبال می‌کند». افغانستان پس از سوریه بزرگترین جمعیت پناهنده را در دنیا دارد و ایران و پاکستان پذیرای بیشترین آمار پناهنچیان افغانستانی هستند.

ارتش صدام حسین به بهانه‌های واهی که بهتر است حتی گفته شود بدون بهانه، به خاک ما تجاوز کرده، مراکز تولیدی و اقتصادی و به‌خصوص مناطق مسکونی ما از جمله بیمارستان‌ها و مؤسسات آموزشی را منهدم می‌نماید و مردم بی‌گناه ما را به قتل می‌رساند. دنیا باید بداند که ارتش فریب‌خورده صدام به هیچ چیز رحم نمی‌کند و خاطرات حمله هیتلر را دوباره در یادها زنده کرده است. صدام برای ادامه چند روز بیشتر حکومت خود با دوازده لشکر و با متجاوز از ۲۵۰۰ تانک و صدها هواپیمای جنگی و جنگ‌افزارهای فراوان دیگر به مردم کشور ما که دوران بازسازی جمهوری اسلامی را شروع کرده‌اند، سیهانه حمله‌ور شده است.»

پس از این سخنرانی بود که نمایندگان از سوی دولت آمریکا، خواستار دیدار و مذاکره با نخست‌وزیر ایران شدند، اما شهید رجایی به علت سیاست‌های سلطه‌جویانه آمریکا و جنایتش در جهان، با این درخواست موافقت نکرد. هفت سال پس از سفر رجایی، آیت‌الله خامنه‌ای نخستین رئیس‌جمهور ایران بود که گام در مجمع عمومی سازمان ملل گذاشت. آیت‌الله خامنه‌ای هم‌مانند محمدعلی رجایی، صدام را به هیتلر تشبیه کرد و خواستار «استفاده از تجربه دادگاه نورنبرگ و طرح تشبیه عراق به عنوان متجاوز به منظور تضمین امنیت منطقه» شد.

بیانیه الجزایر

بحران گروگان‌های آمریکایی در ایران ۴۴ روز به طول انجامید و ایران که در مرحله نخست، استرداد شاه و قول آمریکا برای عدم دخالت در امور داخلی ایران و همچنین آزادسازی اموال بلوک‌شده ایران در آمریکایی‌ها عنوان شروط آزادی گروگان‌ها اعلام کرده بود با مرگ شاه نخستین شرط ایران از بین رفت و ایران برای دست یافتن به سایر موارد مدنظر خود به میانجیگری الجزایر تن داد. بهزاد نبوی از سوی محمدعلی رجایی مدیریت مذاکرات را برعهده داشت. مسئول آمریکایی مذاکره‌کننده این قرارداد، قائم مقام وزیر امور خارجه ایالات متحده آمریکا، ولن کریستوفر و نماینده الجزایر برای میانجیگری، محمدصدیق بن یحیی، وزیر خارجه الجزایر بود. مذاکرات و امضای این قرارداد نیز، در منزل سفیر ایالات متحده در الجزایر صورت پذیرفت. در نهایت این مذاکرات منجر به صدور دو بیانیه از سوی دولت الجزایر شد که پس از پذیرش دو کشور لازم‌الاجرا قلمداد می‌شود. در این دو بیانیه پیش‌بینی شده بود ایران گروگان‌های آمریکایی را آزاد کند و آمریکا در امور داخلی ایران مداخله نکند. آزادی گروگان‌های آمریکایی تعهدی بود که به سرعت توسط ایران صورت پذیرفت اما عدم دخالت آمریکا در امور داخلی ایران حواله به آینده بود و در عمل نیز ضمانتی برای اجرای آن وجود نداشت. آمریکا همچنین متعهد شده بود فرمان اجرایی ۱۲۱۷۰ و تحریم‌های تجاری و اقتصادی را لغو و دارایی‌های مسدودشده ایران را آزاد کند؛ امری که در عمل روی نداد. هر دو کشور متعهد شدند که طرح دعوی قضایی اتباع آن‌ها و دولت‌ها علیه یکدیگر، در دادگاه‌ها و نهادهای قضایی بین‌المللی را پایان داده و دعوی خود را به نهادی موسوم به دیوان داوری دعوی ایران و آمریکا ارجاع دهند. آمریکا می‌بایست اطمینان دهد که هر گونه تصمیمات دادگاه‌های آمریکا در رابطه با انتقال دارایی‌های محمدرضاشاه و حکومت پیشین ایران را، مستقل از «اصل مصونیت شاه» اجرا خواهد کرد. بدهی‌های ایران به نهادهای آمریکایی پرداخت شود.

تنها دستاورد روشن بیانیه‌های الجزایر تأسیس دیوان داوری دعوی ایران و آمریکا است که تاکنون بالغ بر چهار هزار دعوی را رسیدگی کرده است. دیوان مرکب از ۹ داور (۲ داور منتخب ایران، ۲ داور منتخب آمریکا و ۵ داور ثالث منتخب ۶ داور دیگر) است. این داوران در ۲ شعبه مستقل دیوان، که هر شعبه متشکل از ۳ داور است یک داور منتخب ایران، یک داور منتخب ایالات متحده آمریکا و یک داور مرضی‌الطرفین یا ثالث) به دعوی ارجاع‌شده رسیدگی می‌کنند. ریاست کل دیوان به‌عهده یکی از داوران ثالث است که از سوی داوران منتخب ایران و آمریکا به این سمت انتخاب می‌شود و به مسائل اساسی دیوان نظیر تفسیر بیانیه در هیئت عمومی دیوان که مرکب از تمامی داوران است، رسیدگی می‌شود. مقر دیوان داوری دعوی ایران و آمریکا در لاهه هلند است. آراء دیوان در ۲۸ جلد توسط انتشارات گروسوس چاپ شده است. نیکولا میشل حقوقدان سوئیسی، از سال ۲۰۱۷ به‌عنوان داور و رئیس دیوان مشغول فعالیت است.

کدام کشور است که دچار تورم نباشد؟ ما نفت را برای سوزاندن و استفاده‌های مادی نمی‌خواهیم. بلکه از آن در جهت مبارزه با امپریالیسم استفاده خواهیم کرد چرا که از نفت هم می‌شود به‌عنوان سلاح استفاده کرد.»

حضور در سازمان ملل

۲۶ مهرماه سال ۱۳۵۹ محمدعلی رجایی، نخست‌وزیر وقت ایران در سازمان ملل متحد حضور یافت. رجایی در کسوت نماینده ایران پس از اخذ تأیید از سوی امام خمینی (ره)، برای شرکت در جلسه شورای امنیت، راهی نیویورک شد. در جریان این نشست، رجایی، حمله سازمان‌دهی شده عراق به خاک ایران، نقض حقوق انسانی و کمک‌های غرب به دولت عراق را با شفافیت هرچه تمام‌تر تشریح و اعلام کرد: «نمی‌توان و نباید زیر چکمه‌ها و رگبارهای دشمن، با آتش بس موافقت کرد». ۲۶ مهرماه ۱۳۵۹، محمدعلی رجایی، نخست‌وزیر وقت جمهوری اسلامی ایران با حضور در جلسه شورای امنیت سازمان ملل متحد به بیان دیدگاه‌های جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با جنگ تحمیلی پرداخت. وی در این جلسه رژیم بعث عراق را آغازگر جنگ دانست و عمل این رژیم را به شدت محکوم کرد. رجایی با اشاره به جنایات رژیم عراق علیه مردم ایران، مسئولیت مهم سازمان ملل متحد و شورای امنیت را در دفاع از مظلومان یادآور شد. رجایی همچنین درباره مسائل مهم جهان از جمله اشغال فلسطین به دست صهیونیست‌ها، تجاوز ارتش سرخ شوروی به افغانستان... صحبت کرد. رجایی در بخشی از سخنرانی‌اش گفت که «ما در شرایطی به اینجا آمده‌ایم که کشورمان در میان آتش جنگ برافروخته از سوی دولت بعث و نازمی عراق می‌سوزد و نیز در شرایطی هستیم که واقعه زلزله الجزایر به‌نوبه خود مردم و امام ما را سخت اندوهگین ساخته و بسیار متأسفیم که به‌علت شرایط جنگ نتوانستیم آن‌چنان که باید در جهت برآوردن نیازهای مردم برادر و مسلمان آنجا اقدام کنیم.»

نقطه عطف حضور رجایی در سازمان ملل به کنفرانس مطبوعاتی وی برمی‌گردد، زمانی که نخست‌وزیر ایران در برابر دوربین رسانه‌های جهان پای برهنه خود را روی میز گذاشت و گفت: «من به مدت دو سال در زندان‌های رژیم شاه معدوم، زندانی کارتر و آمریکا بودم. آثار شکنجه و سختی‌هایی که در زندان بر من روا شد، بعد از چهار سال هنوز بر بدنم نمایان است. من دو سال تمام ضربات شلاق‌های کارتر را بر پای خود احساس کردم و این در حالی است که ما با گروگان‌ها در جاسوس‌خانه، رفتاری کاملاً انسانی داریم.» این اقدام نخست‌وزیر ایران، از اتفاقات کم‌سابقه در سازمان ملل بود. پس از این سخنرانی و با بالا گرفتن حملات عراق علیه ایران، فرصت حضور در نشست‌های مجمع عمومی سازمان ملل در سال‌های بعد از مقامات ایرانی گرفته شد و مقامات کشورمان به مدت هفت سال امکان حضور در این نشست را نیافتند. سخنرانی محمدعلی رجایی از سخنرانی‌های به‌یادماندنی مقامات ایرانی در سازمان ملل متحد است. وی در نطق خود با تأکید بر تجاوز عراق به ایران به‌عنوان آغازگر حمله و تحمیل‌کننده جنگ میان دو کشور، تأکید کرد که «پایان عدالانه جنگ جز با سرکوب و مجازات تجاوزگر امکان‌پذیر نخواهد بود.» محمدعلی رجایی اولین مقام بلندپایه ایرانی بود که بعد از انقلاب اسلامی به سازمان ملل رفت. البته وی نه برای شرکت در مجمع عمومی که برای شرکت در جلسه شورای امنیت سازمان ملل به نیویورک سفر کرد.

وی در این سخنرانی گفت: «خداوند دوست ندارد کسی سخن درشت را فریاد بکشد مگر وقتی که مورد ستم قرار گرفته باشد. ما در شرایطی به اینجا آمده‌ایم که کشورمان در میان آتش جنگ برافروخته از سوی دولت بعث و نازمی عراق می‌سوزد؛ و نیز در شرایطی هستیم که واقعه زلزله الجزایر به نوبه خود مردم و امام ما را سخت اندوهگین ساخته و بسیار متأسفیم که به‌علت شرایط جنگ نتوانستیم آن‌چنان که باید در جهت برآوردن نیازهای مردم برادر و مسلمان آنجا اقدام نماییم. من دیروز مستقیماً از جبهه جنگ عازم اینجا شدم. کشته‌ها و مجروحینی را که دیدن آنان دل هر انسانی، هر چند کم‌احساس را به درد می‌آورد، به چشم خود نظاره کردم. موشک‌های ۹ متری زمین به زمین که به شهر ذوق‌فول پرتاب شده، قسمت اعظم شهر را بر سر مردم شریف و قهرمان آن دیار خراب کرده است. در ذوق‌فول متجاوز از ۳۰ کودک مجروح کمتر از شش ماهه را هم که اکنون در بیمارستان این شهر بستری هستند، دیدم.

دیدگاه رجایی در رابطه با سیاست خارجی

محمدعلی رجایی پس از کشمکش میان مجلس و بنی‌صدر در ۱۸ مرداد ۱۳۵۹ به‌عنوان نخست‌وزیر به مجلس پیشنهاد شد و با حمایت شهید بهشتی و حزب جمهوری اسلامی توانست با ۱۵۹ رای موافق به‌عنوان نخستین نخست‌وزیر انتخابی جمهوری اسلامی دست پیدا کند. توافق بر سر اعضای کابینه چالش بعدی میان رجایی و بنی‌صدر بود و در نهایت بنی‌صدر با سه نفر که توسط رجایی برای کابینه نامزد شده بودند مخالفت کرد. بنی‌صدر با میرحسین موسوی به‌عنوان وزیر امور خارجه به دلیل «خودسر» بودن، بهزاد نبوی به‌عنوان وزیر امور اجرایی به دلیل چپ‌گرایی و عضو سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی و محسن نوری به‌عنوان وزیر اقتصاد مخالفت کرد. پس از مذاکره‌های بسیار، نهایتاً بهزاد نبوی توسط بنی‌صدر پذیرفته شد و محسن نوری به‌عنوان قائم‌مقام وزیر اقتصاد منصوب شد اما وزارت امور خارجه تا زمان خلع بنی‌صدر از ریاست جمهوری بدون وزیر باقی ماند. ضعف جمهوری اسلامی در سال‌های نخست پیروزی انقلاب در روابط خارجی نیز منجر به کاهش اهمیت وزارت امور خارجه شده بود و عملاً کشور در حوزه بین‌المللی روابط چندانی نداشت. بحران گروگان‌های آمریکایی نیز به قطع روابط خارجی دامن زده بود و در حالی که کشورهای بلوک غرب روابط خود را با ایران قطع کرده بودند، جمهوری اسلامی به دلیل اختلاف ایدئولوژیک با بلوک شرق نیز روابط خوبی نداشت و آغاز جنگ با عراق که رابطه نزدیکی با شوروی داشت، به این فاصله دامن زده بود. عضویت ایران در اجلاس کشورهای غیرمتعهد نیز تحت‌الشعاع جنگ ایران و عراق بی‌ثمر شده بود و ایران از آن نیز بهره چندانی نمی‌برد. در واقع روابط ایران در این دوره به چند کشور رقیب رژیم بعثی عراق در جهان عرب محدود شده بود. در چنین شرایطی دیدگاه‌های منفی رهبران جمهوری اسلامی نیز به نظام بین‌الملل نیز به کاهش حضور ایران در عرصه جهانی دامن زد. شهید رجایی در زمینه سیاست خارجی بر این باور بوده که «ما سیاست را بر اساس اعتقاداتمان بنا می‌کنیم و چون اعتقاد ما عوض نمی‌شود، اصول سیاست خارجی ما هم عوض نمی‌شود.» رجایی کشورهای خارجی را در ارتباط با جمهوری اسلامی ایران به چهار گروه کشورهای برادر، کشورهای دوست، کشورهای بی‌طرف و کشورهای متخاصم تقسیم می‌کرد. او این تقسیم‌بندی را به دلیل وجود دیدگاه در سیاست خارجی ضروری می‌پنداشت و تدوین سیاست خارجی را بدون این تقسیم‌بندی غیرممکن می‌دانست. او معتقد بود که باید براساس اهداف و خط مشی ما، با خانواده‌ی سیاسی جهان بر خورد کنیم. در یک نگاه کلی، سیاست خارجی دولت شهید رجایی انقلابی و متعکس‌کننده نوعی آرمان‌گرایی اسلامی بود و عملاً نظام نوپای جمهوری اسلامی را در بر خورد با واقعیت‌های رایج در عرصه روابط بین‌المللی دچار بر خورد و مواجهه با اندیشه‌ها و قدرت‌های بزرگ و نظام‌های سلطنتی در کشورهای اسلامی کرد. شهید رجایی در رابطه با ساختارهای نظام بین‌الملل معتقد بود: «قدرت سازمان ملل کمتر از قدرت کشورهای غیرمتعهد است. برای اینکه باز این امید است که کشورهای غیرمتعهد به خودشان متکی باشند در حالی که سازمان‌ها هر چه بزرگ‌تر می‌شوند در اختیار ابرقدرت‌ها قرار می‌گیرند و در جهت آنها حرکت می‌کنند. در مجامع بین‌المللی چیزی عاید ما نمی‌شود. وقتی برای شرکت در سازمان ملل عازم بودم خدمت امام رفتم. امام فرمودند از این مجامع چیزی عاید ما نمی‌شود.»

رجایی در رابطه با آمریکا نیز معتقد بود: «ماهیت آمریکا برای ما روشن است. برای ما کارتر و ریگان فرقی ندارند. ما می‌دانستیم که برای آنها حقوق بشر هم مسخره است. هدف ما در گروگان‌گیری لانه جاسوسی، عمدتاً سیاسی بود که می‌خواستیم آمریکا را رسوا کنیم و به‌عنوان جنایت‌کار در دنیا معرفی کنیم که تا حد زیادی در این امر موفق بوده‌ایم. آمریکا در ایران سفارتخانه نداشت، این یک لانه جاسوسی بود. آمریکا در این لانه جاسوسی برای روزنامه‌ها تصمیم می‌گرفت و در هر کاری دخالت می‌کرد. دانشجویان پیرو خط امام با تسخیر سفارتخانه و افشای اسناد آن، این مسئله را ثابت کردند. اشغال این جاسوس‌خانه، سبب محاصره اقتصادی و انزوای ما شد که به نظر من یکی از ثمربخش‌ترین نتایج این حرکت انقلابی بود. وقتی آمریکا محاصره اقتصادی می‌کرد امام جالب‌ترین و عمیق‌ترین جمله را در رابطه با این برخورد بیان کردند و آمریکا با شنیدن این جمله کمرش شکست. زیرا امام نگفت هر جور باشد خوراک و ماشین به دست می‌آوریم بلکه گفت ما هر روز، روز می‌گیریم. این جمله بود که کمر آمریکا و هم‌فکران او را در صحنه مبارزه حق و باطل شکست.»

رجایی در مورد صادرات نفت ایران نیز بر این باور بود که «هدف انقلاب ما پاک‌سازی جامعه و تصفیه استثمارگران و انگل‌های جامعه بود. در این روند ممکن است ما سبب بیکاری هم شده باشیم. اما تورم بیشتر ناشی از تحریم اقتصادی و جنگ است. بگوئید ببینیم

حضور شهید رجایی در جلسه شورای امنیت سازمان ملل